

S Z E M L E

Sigmond István

APA KALAPJÁT KERESSEM MINDENÜTT

(Részlet)

Vigyázzban állunk, Apa menni készül. Az arcok megkeményedtek, a tehetetlenség lelassult mozdulatait némán veszteglő hangok kísérik. Apa összeszedte a legszükségesebbet, a kalap ott maradt a konyhaajtó kampóján. Hogy véletlenül, vagy szándékosan, sosem fog kiderülni. Anya nem segített csomagolni, állt, és nézte a kilincset. Ha Apa kinyitja az ajtót, akkor vége. „Ne engedjétek, hogy Apa kinyissa az ajtót!” – mondta Anya, de ezt csak a szeméből lehetett kiolvasni, hangosan nem merte mondani. Viszont felemelte az egyik kezét, s összeszorított ujjú tenyerét Apa felé fordította, pedig sosem látott megálljt parancsoló közlekedési rendőrt. Néhány perctől függött a sorsunk, vagy attól a néhány lépéstől, melyeket Apának meg kellett tennie az ajtóig. Ha Apa elmegy, soha többet nem fogjuk látni. Ezzel mindenki tisztában volt. Anyát kivéve, persze.

– Ír majd nekünk? – kérdezte Anya, társalgási stílusban kérdezte, akárha locsogni való kedve lett volna, közben kiszáradt, göcsörtös ujjai kifehéredve kapaszkodtak egymásba, a rend őre belehalt a megfeszült izmok rostjaiba.

– Nem – mondta Apa. – Nem tudok írni.

– Értem – mondta Anya, és nem értette. Nem tudta felfogni, hogy vannak olyan időszakok, amelyek a mi életünkben érnek önmaguk végéhez. Az Apa időszak ilyen volt.

– S akkor mi lesz? – kérdezte Anya.

Erre a kérdésre már csak a kalap válaszolhatott volna, ahogy lengedett egy ideig a kampón, miután Apa becsukta maga után az ajtót.

Tél volt? Nyár volt? Nem tudom. Árnyék volt. Sok. És csend. Árnyékban a csend önmagához hasonlít. Az ajtónak sem volt hangja, amikor becsukódott. Hová lettek a hangok? Féltem megkérdezni. Anya a padlón térdepelt, az öklömmel szétlapítottam egy pókot a falon. Kicsit döngött a fal. Nem mondta senki, hogy hülye vagyok,

máskor mindig rám szóltak, hogy a pók szerencsét hoz. És a csillagok is, szokta mondani Anya. Nem nagyon hittem, hogy a felhők mögött is vannak csillagok, ahogy azt sem hittem, hogy a szerencsénket én öltem meg a falon.

A kampó most is ott van. A helyén. A kalap eltűnt róla, elképzelni sem tudom, hogyan. A konyhaajtót kívülről szegezték be, derékig érő bozóton kellett áthatolnom, hogy elérjek a keresztlécekkel leszegett bejáratig. A zöldre festett ládát is befedték a gyomok, a lakat hiányzott róla, de ott maradt ülőalkalmatossággként az udvarra nyíló konyhaablak alatt. Odabent pókhálóerdő. És egyetlen pók. Az elsárgult függöny egymásba trotyyant mintái között átszivárog egy sápadt fénynyaláb, a kimúlt pók égbe görbült, mozdulatlan lábain találkozik a fény a semmivel. Az elmúlás értelmet adott, az értékrendet nulla alatt is jegyzi valahol.

Vakok mozdulnak ilyen óvatosan, s a félelmet keltő szellemek a gyermekmesékben. Nézem a rozoga széket, ami embert már nem bírna meg, a múlt lekopott róla, a súlytalan jelen meg figyelmet sem érdemel, és nézem az asztalt, amit nem tudott lesántítani az enyészet, egyszer majd összeroppan önmaga súlya alatt. Ez lesz a dolga. Az elporladt padlódeszkák behorpadtak imitt-amott, az idő silányítja bennük az erőt, s a viasz is megelegette a senkinek sem szóló csillogást, az elrozsdásodott lavór a fémkeretes mosdó alatt rostokol, egy-két pókháló-erődítményt szelnek át lassan mozduló karjaim, aztán mintha hangot hallanék a mérhetetlen csendben, szögletesen mozdul a fejem, jobbra, hátra, fel, „van itt valaki?” – kérdezem. S ahogy mozdulatlanul fülelek, belemerevedem a pókhálókkal benépesített konyhai tájba, hangom belesüpped a penészfoltos falakba, a tapéta foszlányokban lóg alá, a dohos levegőben királykodva tesped az elmúlás.

Kilépek az udvarra, s leülök a zöld ládikóra, a konyhaablak alá. Innen át lehet látni a szomszédba. Ajtajukon keresztléc. És függöny a konyhaablakon. Az udvart belepte a gyom. A kaputól vezető ösvényt kókadozó burjánerdőkkel ültette be az idő. A csűr ajtaját most is csikorgatja a szellő. De az egyszerre csaholó kutyák tetemét magukévá tették a gyökerek, s az alatt gunnyasztó rögös világ. A kiszáradt diófa elszíntelenedett ágai között keresgél az emlékezet. Nem emlékszem, hogy melyik ágon csüngtünk egyszerre hárman is. Vagy eltűnt az ág? Hogy is hívták az öregasszonyt odaát? Egy veréb átrepült az udvaron. Utána nézek. Repül, mondom magamban. Ezek ilyenek. Szürkék és repülnek.

Behunytt szemek mögött életesebb a kép.

Ez Apa. Elszánt és nem beszél. Vállán tarisznya. Nincs arca. Vagyis hogy nem látom az arcát. Pedig szembe fordult velem. A mozdulatait viszont követni tudom. Három lépés választja el az ajtótól. Az első lépést már megtette. A másodiknál vissza fog nézni. Nem teheti meg, hogy ne nézzen vissza. Ránk. A családra. Nem nézett vissza. Valaki halkán sikolt. De oly halkán, hogy csak ő maga hallhatta. Akkor én voltam. Még hátra van az utolsó lépés. Már a kilincsre tette a kezét. S még mindig nincs veszve minden. Például ráugorhatnánk. Csakhogy Apára nem lehet ráugrani. Apa nem olyan.

– A tehénre vigyázzatok! – mondta. Vagy nem mondta? Valamit csak mondott. Mit mondott?

– Selyemcukrot hozzon! – Ez Dilibözsi volt, kapott egy taslit. Nem csattant, a hajfonat felfogta a zajt. Az ikrek hallgattak, szájuk nyitva volt, nem értették, miért néz mindenki csendben maga elé.

Az ajtó is akkor szólt jobban, amikor Apa kinyitotta. A kilincs nyöszörgött talán. Kívülről szépen csukta be, vagyis hogy lassan, alig hallatszott, mintha gondolkozott volna közben. Apa. Vagy az ajtó?

Hatan maradtunk a konyhában. Néztük a becsukott ajtót. Hátha megszólal. A rendőr is ott volt. Anyám kezében. Már csak limlomként volt jelen az elsatnyult izmok között. Ilyen egyszerű a vég?

Elérkezettnek láttam az időt, hogy elinduljak a temető felé, a falu végére. Lassan álomba szenderült a vidék, az ellombosodott árnyékok elkezdtek feketére festeni a falut. Kutyákat még lehetett hallani imitt-amott, de fáradt csaholásuk belecsendesedett a szürkületbe. Vagy kutyacsaholás sem volt, csak az emlékek hozták elő?

A temetőőr egy fatönkөн ült a temetőkert félig behajtott kapuja előtt. A köszönést nem fogadta. Lehet, hogy morgott valamit maga elé, de ezt csak a bajsza hallhatta.

– Mit akar itt? – kérdezte barátságatlanul, s kinyúlt a kerítéshez támasztott kasza után. Szemében nem volt sem részvét, sem kegyelet, tulajdonképpen érdeklődés sem, ilyenkor mondani kell valamit, hát mondott valamit. Az örök mindig mondanak valamit, félnek, azért.

Nézem a kaszát, ahogy a lenyugvó nap egy csillagot küldött az élére, tiszavirágnál is rövidebb életút. Régi kasza volt, fékevesztett csillogás egy öreg jószágtól nem várható, de füvet vagy embert vágni lehet vele biztosan.

– Ez egy másik falu? – kérdezem meghökkenve, merthogy soha senki nem villantotta rám a kaszát eddigelé.

– Mit beszél maga? Mit akar itt? – Már állunk mindketten.
– Emlékezni, sírni, nem is tudom – válaszolok. A temetőőr visszaereszkedik a fatönkre.

– Sírjon a kapu előtt!

– Nem fogja nekem előírni, hogy hol sírjam ki magam. Bent akarok, és kész!

– Bent nem lehet. Ilyenkor már nyugovóra tértek a halottak, nyolc után nincs látogatás!

– Mi az, hogy nyugovóra tértek? Maga itt ócska relikviaként riszálja az agyát, közben orrfacsaró szagot áraszt. Elfelejtették eltemetni, bátyó?

A temetőőr nem tudott felállni, merthogy teljesen ráhajoltam, meg is ölelhattük volna egymást, de erre érthető okokból egyikünk sem érzett indíttatást.

– Én magát nappal sem engedném be a kapun – tüzelt a temetőőr, nem mondta, inkább rekedten suttogta, mintha egy féltve őrzött titkot közölt volna velem. – Az ilyenek gyalázzák meg a sírköveket! Na, sipirc! – mondta, és már nem suttogott.

– Csimasz! – mondtam meggyőződéssel. – Penészgomba!

– Virágtolvaj! – ordított fel a teremőr. – Még hogy én vagyok bűdös?!

Hogy a kasza is megcsillant, a jelzős minősítések további számbavételéről le kellett mondani, egy gyors mozdulattal széttártam a kaput, s berohantam a sírok közé. Túlzás volna azt állítani, hogy ezt követően kergetőztünk, mert a kifejezés egymás játékos követését jelenti, s noha a gyakori irányváltás miatt sosem lehetett pontosan tudni, hogy melyikünk van elől, a játékoságot kizárták a temetőőr már-már hörgésbe fulladt hangjainak mutatványai, a „kurva anyádat!”, vagy „hogy rohadról a ganéba!”-szerű sztereotípiák. Letegezett, állapítottam meg, ilyenek ezek, esteféle már tegeződnek.

A családi sírkő mellett biztonságban érezhettem magam, lehasalva ugyan, és mozdulatlanul, s már-már teljes sötétségben, de a vigyázzban álló sírkövek rendezetlen hadállásai kivehetők voltak holdfényben is, mintha a halottak védelmére találtak volna ki őket az őrzők ellen, ahogy mozdulatlanságukban is teljesítették az öröklétig tartó szolgálatot, s ha úgy adódott, sorfalat álltak az élők védelmére is, lám, a temetőőr visszavonult.

Olyan sír ez is, mint a többiek, csak sűrűbben látott esőt, mint könnyeket. A sírhalom felszíne jóval a cementpárkány alá süllyedt, a

gondolatnak nem lehet ilyen súlya, az idő könnyökölhetett rá ilyen kegyetlenül. Arcom száraz, a könnyek csendben kushadnak a helyükön, miért éltetek, kérdezem. Apát nem kellett volna elengedni semmiképpen. A sírkövön nevek. Az enyéim nevét festették rá sorban egymás alá. Előbb ágyat kaptak mindannyian. Azon az egyetlen ágyon a mindenkori haldokló várta a szekeret. A többi a padlón kapott helyet. Sorban felkerültek az ágyra, magyarázkodásra senkinek sem volt szüksége. Apát nem kellett volna elengedni semmiképpen. Az Ó neve után csak egyetlenegy szám olvasható, ebből az derül ki, hogy megszületett. Odafesthették volna azt a dátumot is, amikor becsukta maga után az ajtót. Azt a napot, órát és pillanatot. Amikor lengett a kalap a konyhaajtón meredező kampón. S a bénító csend ránk zuhant, alája szorultunk, nem volt kiút, levegő sem nagyon. Az ablakon keresztül még megnézhattük volna Apát, de senkinek sem jutott eszébe elhúzni a függönyt. Az ajtót is kinyithatta volna valaki, de a rendőr anyám kezében halott volt, s a bátorságot Apa magával vitte, egy szemernyit sem hagyott. Miért éltetek, kérdezem ismét és megint, ha nem tudtátok Apát visszatartani, hogy a feltámadást itthon várja meg. Nem kellett volna elengedni semmiképpen. Ki kellett volna találni valamit, hogy Apa ne menjen el. Újra kellene kezdeni az egészet. Ahogy Apa meglátta Anyát, ahogy Anya meglátta Apát, innen, ettől a pillanattól kellene újraélni az életet, az övéket és az enyémet, és az enyémet, és az enyémet, és az enyémet! S Apát megtartani, visszatartani végleg!

(Tiszatáj, 2004/4.)

SIGMOND ISTVÁN 1936-BAN SZÜLETETT TORDÁN. PRÓZÁT ÉS DRÁMÁT ÍR, FILMFORGATÓKÖNYVEKET ÉS RÁDIÓJÁTÉKOKAT KÉSZÍT. NAGY LAJOS-DÍJAS.